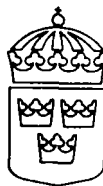

Justitieutskottets betänkande

1987/88:13

om ändringar i narkotikastrafflagen
(prop. 1987/88:71 jämte motioner)

JuU
1987/88:13

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet ett regeringsförslag om ändringar i narkotikastrafflagen. Förslaget innebär främst att konsumtion av narkotika kriminaliseras. Utskottet tillstyrker förslaget. I en reservation av en ledamot (s) yrkas avslag i denna del. I en annan reservation yrkar utskottets borgerliga ledamöter avslag på ett förslag om en särskild straffskala med enbart böter för eget bruk av narkotika; de menar att även fängelse bör ingå i skalan. I ytterligare en reservation (m och fp) yrkas avslag på ett förslag om en särskild ansvarsfrihetsregel vid vissa fall av eget bruk av narkotika.

Härutöver behandlar utskottet i betänkandet ett antal motionsyrkanden som rör narkotikapolitiken.

Propositionen m.m.

I proposition 1987/88:71 har regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta ett av lagrådet granskat förslag till lag om ändringar i narkotikastrafflagen (1968:64).

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisas till vad som anförs under rubriken Utskottet på s. 5.

I samband med propositionen behandlar utskottet fyra med anledning av propositionen väckta motioner samt yrkanden i åtta under den allmänna motionstiden i år väckta motioner.

Under beredningen av ärendet har utskottet anordnat en offentlig utskottsutfrågning med deltagande av riksåklagaren, rikspolischefen, ställföreträdande generaldirektören för kriminalvårdsstyrelsen, överdirektören för brottsförebyggande rådet och statssekreteraren i justitiedepartementet samt med representanter för socialstyrelsens vetenskapliga råd, Svenska Carnegie Institutet, Föräldraföreningen mot narkotika, Riksförbundet narkotikafritt samhälle och Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare.

Motionsyrkandena redovisas på s. 4f.

Det vid propositionen fogade lagförslaget har följande lydelse.

Lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)

Härigenom föreskrivs att 1, 2, 4 och 5 §§ narkotikastrafflagen (1968:64) skall ha följande lydelse

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

Den som olovligen

1. överlåter narkotika,
2. framställer narkotika som är avsedd för missbruk,
3. förvärvar narkotika i överlåtel-sesyfte,
4. anskaffar, bearbetar, förpac-kar, transporterar, förvarar eller tar annan sådan befattning med narko-tika som inte är avsedd för eget bruk,
5. bjuder ut narkotika till försälj-ning, förvarar eller befordrar veder-lag för narkotika, förmedlar kon-takter mellan säljare och köpare el-ler företar någon annan sådan åt-gärd, om förfarandet är ägnat att främja narkotikahandel, eller

6. innehar narkotika

döms, om gärningen sker uppsåt-ligen, för narkotikabrott till fängelse i högst tre år.

Den som olovligen

1. överlåter narkotika,
2. framställer narkotika som är avsedd för missbruk,
3. förvärvar narkotika i överlåtel-sesyfte,
4. anskaffar, bearbetar, förpac-kar, transporterar, förvarar eller tar annan sådan befattning med narko-tika som inte är avsedd för eget bruk,
5. bjuder ut narkotika till försälj-ning, förvarar eller befordrar veder-lag för narkotika, förmedlar kon-takter mellan säljare och köpare el-ler företar någon annan sådan åt-gärd, om förfarandet är ägnat att främja narkotikahandel, eller

6. innehar, brukar eller tar annan befattning med narkotika

döms, om gärningen sker uppsåt-ligen, för narkotikabrott till fängelse i högst tre år.

2 §²

Är brott som avses i 1 § att anse som ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Är brott som avses i 1 § att anse som ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. *Be-stöd gärningen endast i eget bruk av narkotika, döms till böter. Om en sådan gärning har uppdagats genom att gärningsmannen sökt el-ler underkastat sig vård eller någon annan behandling, skall inte dömas till ansvar.*

4 §³

För försök eller förberedelse till narkotikabrott eller grovt narkoti-kabrott liksom för stämpling till

För försök eller förberedelse till narkotikabrott eller grovt narkoti-kabrott liksom för stämpling till

¹ Senaste lydelse 1985:9.

² Senaste lydelse 1985:9.

³ Senaste lydelse 1985:9.

narkotikabrott, som inte är att anse som ringa, eller till grovt narkotikabrott döms, om gärningen avser *annat än innehav*, till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

narkotikabrott, som inte är att anse som ringa, eller till grovt narkotikabrott döms, om gärningen avser *annan befattning än som avses i 1 § 6*, till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

5 §⁴

Har flera medverkat till brott som avses i 1–4 §§ och innefattar gärningen inte endast *innehav*, gäller bestämmelserna i 23 kap. brottsbalken.

Har flera medverkat till brott som avses i 1–4 §§ och innefattar gärningen inte endast *befattning enligt 1 § 6*, gäller bestämmelserna i 23 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1988.

⁴ Senaste lydelse 1983:363.

Motioner väckta med anledning av propositionen

1987/88:Ju7 av Inga Lantz (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens förslag om att böter eller fängelse skall utgöra påföljd vid konsumtion av narkotika,

2. att riksdagen hos regeringen begär ett nytt förslag till påföljd, exempelvis skyddstillsyn eller vård, enligt vad i motionen anförts.

1987/88:Ju8 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen avslår proposition 1987/88:71.

1987/88:Ju9 av Elving Andersson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar, med avslag på propositionen i denna del, att 2 § narkotikastrafflagen (1968:64) skall ha följande lydelse:

Regeringens förslag

Är brott som avses i 1 § att anse som ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Består gärningen endast i eget bruk av narkotika, döms till böter. Om en sådan gärning har uppdagats genom att gärningsmannen sökt eller underkastat sig vård eller någon annan behandling, skall inte dömas till ansvar.

Motionärernas förslag

Är brott som avses i 1 § att anse som ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. *Består gärningen endast i eget bruk av narkotika och har en sådan gärning uppdagats genom att gärningsmannen sökt eller underkastat sig vård eller någon annan behandling, skall inte dömas till ansvar.*

1987/88:Ju10 av Jerry Martinger (m) vari yrkas att riksdagen avslår proposition 1987/88:71 om ändringar i narkotikastrafflagen (1968:64) såvitt avser föreslagen ändring av 2 §.

Motioner väckta under den allmänna motionstiden år 1988

1987/88:Ju218 av Sten Svensson och Björn Körlof (m) vari med hänvisning till vad som anförts i motion 1987/88:So233 yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär kompletterande förslag till narkotikastrafflagen i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett förbättrat europeiskt och internationellt samarbete genom upprättandet av en europeisk bas för bekämpandet av narkotikabrottslighet.

1987/88:Ju613 av Marianne Karlsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning och förslag till åtgärder så att svensk narkotikalagstiftning uppfyller den miniminivå som rekommenderats vid FN-konferensen 1987.

1987/88:Ju615 av Margareta Palmqvist m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen avslår förslaget om kriminalisering av själva bruket av narkotika.

1987/88:Ju616 av Maj-Lis Lööw m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen avslår JuU 1987/88:13
förslaget om kriminalisering av själva bruket av narkotika.

1987/88:Ju619 av Alf Svensson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger
regeringen till känna att allt icke-medicinskt innehav och bruk av narkotika
skall kriminaliseras.

1987/88:Ju804 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

14. att riksdagen avslår proposition 1987/88:71 om ändringar i narkotika-
strafflagen (1968:64) såvitt avser föreslagen ändring av 2 §.

1987/88:Ju811 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen
anförts om inriktningen av det narkotikabekämpande arbetet,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen
anförts om insatser för att hejda spridningen av crack m.m.

1987/88:Ju813 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari med hänvisning till vad
som anförts i motion 1987/88:So237 yrkas

2. att riksdagen med ändring av förslaget i proposition 1987/88:71 om
ändringar i narkotikastrafflagen beslutar att 2 § narkotikastrafflagen
(1968:64) skall ha följande lydelse: "Är brott som avses i 1 § att anse som
ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader."

Utskottet

Inledning

Lagförslaget bygger på en inom justitiedepartementet upprättad promemo-
ria (Ds Ju 1986:8) Förslag till ändringar i narkotikastrafflagen (1968:64) och
remissbehandlingen av den. Förslaget har granskats av lagrådet.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i narkotikastrafflagen som innebär bl.a.
att även själva konsumtionen av narkotika blir straffbar. Den utvidgade
kriminaliseringen avser, förutom bruk, även andra sådana olovliga befat-
ningar med narkotika som inte täcks av den nuvarande lagstiftningen.

För den som endast gjort sig skyldig till eget bruk av narkotika föreslås att
enbart böter skall kunna ådömas under förutsättning att brottet är att anse
som ringa.

För den speciella situationen att det genom att någon sökt eller underkas-
tat sig vård eller behandling uppdagats att han brukat narkotika föreslås en
regel om ansvarsfrihet.

Lagändringarna har föreslagits träda i kraft den 1 april 1988.

Bakgrund

Narkotikastrafflagen trädde i kraft den 1 april 1968. Lagen har ändrats vid
flera tillfällen. Ändringarna har inneburit dels att de olika gärningsformerna

för narkotikabrott har kompletterats och utvidgats, dels att olika justeringar av straffskalorna (främst straffskärpningar) fortlöpande har genomförts.

JuU 1987/88:13

I narkotikastrafflagen straffbeläggs nu under sex särskilda punkter olika förfaranden som utgör narkotikabrott. Sålunda skall – under förutsättning att gärningen sker uppsåtligt – den dömas för narkotikabrott som olovligen

1. överlåter narkotika;
2. framställer narkotika som är avsedd för missbruk;
3. förvärvar narkotika i överlåtelssyfte;
4. anskaffar, bearbetar, förpackar, transporterar, förvarar eller tar annan sådan befattningsmedel med narkotika som inte är avsedd för eget bruk;
5. bjuder ut narkotika till försäljning, förvarar eller befordrar vederlag för narkotika, förmedlar kontakter mellan säljare och köpare eller företar någon annan sådan åtgärd, om förfarandet är ägnat att främja narkotikahandel, eller
6. innehar narkotika (1 §).

Straffet för narkotikabrott är fängelse högst tre år eller, om brottet är att anse som ringa, böter eller fängelse högst sex månader. Vid grovt brott är straffet fängelse lägst två och högst tio år (1–3 §§).

De ovan under 1–5 beskrivna gärningarna är straffbara som vårdslöshet med narkotika om de begås av grov oaktsamhet. Straffet härför är böter eller fängelse högst ett år. I ringa fall skall dock ej dömas till ansvar (3 §).

Också försök, förberedelse och medverkan till narkotikabrott eller grovt narkotikabrott är kriminaliserade om gärningen avser annat än innehav enligt 1 § 6. Stämpling till narkotikabrott är straffbar med den ytterligare begränsningen att stämpling till narkotikabrott som är att anse som ringa faller utanför straffbudet. Medverkan till försök och förberedelse, slutligen, är kriminaliserade i samma utsträckning som försök resp. förberedelse till brottet i fråga (4 och 5 §§).

Som framgår av den nu lämnade redogörelsen faller narkotikakonsumtion som sådan utanför det straffbara området till skillnad från vad som gäller det innehav som normalt får antas föregå konsumtionen.

I rättspraxis har innehav i narkotikastrafflagens mening i regel tolkats på samma sätt som begreppet besittning (se BRÅ PM 1982:2 s. 35, 106 med där anförda rättsfall och 116 ff samt prop. 1982/83:141 s. 24 f).

Högsta domstolen har i två avgöranden år 1983 tagit ställning till frågan huruvida en hantering av narkotika i direkt anslutning till konsumtion skall anses utgöra innehav i narkotikastrafflagens mening.

I det första fallet (NJA 1983 s. 887), som avsåg ansvar för narkotikabrott, rörde det sig om en person som vid olika tillfällen hade blivit bjuden på narkotika av kamrater. Dessa hade låtit honom röka cannabis i pipor som de hade stoppat. Konsumtionen hade ägt rum i omedelbar anslutning till att han hade tagit emot piporna. I ett fall hade han också blivit bjuden på amfetamin som hade lösts i vatten och som han drack genast när han fick det. Högsta domstolen uttalade bl.a. följande:

Medan innehav av narkotika är straffbart enligt narkotikastrafflagen faller konsumtion av narkotika utanför det straffbara området. Förarbetena till narkotikastrafflagen ger ingen upplysning om anledningen till att en bestäm-

melse om ansvar för konsumtion av narkotika saknas. En i och för sig tänkbar anledning är att lagstiftaren inte räknat med att någon skulle kunna konsumera narkotika utan att inneha den; en särskild bestämmelse om straff för konsumtion skulle därför kunna ha ansetts obehövlig. Ett sådant antagande motsägs emellertid dels av att förarbetena anger att man i flera andra länder funnit anledning att uppställa en särskild bestämmelse om straff för konsumtion vid sidan av straffbestämmelse avseende innehav, dels av att det inte är särskilt svårt att föreställa sig situationer där någon konsumerar narkotika utan att han kan sägas inneha eller ha innehaft den. Man kan härvidlag tänka på fall där någon injicerar narkotika på en annan eller där någon drar ett bloss på en pipa som en annan person håller i. Med hänsyn till det sagda får frånvaron av en bestämmelse om ansvar för konsumtion antas bero på att lagstiftaren funnit det önskvärt att konsumtion i och för sig skall vara straffri. Skälet härtill måste i sin tur förmodas vara att möjligheterna till vård och rehabilitering av missbrukare skulle försvåras om den som söker vård skulle riskera att straffas för sitt missbruk.

Ståndpunkten att straffansvar inte bör riktas mot själva missbruket av narkotika kan i och för sig synas leda till att inte heller innehav av narkotika borde bestraffas när fråga är om innehav för eget bruk. Ett skäl till att sådant innehav inte lämnats straffritt kan vara att det från bevissynpunkt eljest ofta skulle bli svårt eller omöjligt att beivra innehav som faktiskt varit avsett för försäljning.

Ett handhavande av narkotika i direkt anslutning till konsumtion föranleder inga bevisproblem av antytt slag och kännetecknas över huvud av att konsumtionen är det helt dominerande inslaget i vederbörandes hantering av narkotikan. Mot bakgrund av det anförda får därför övervägande skäl anses tala för ett nekande svar på frågan, huruvida ett sådant handhavande av narkotika kan anses utgöra innehav i narkotikastrafflagens mening.

I det andra fallet (NJA 1983 s. 893), som avsåg ansökan om resning, var sakförhållandena i princip desamma som i det första fallet. Gärningsmannen hade här godkänt ett strafföreläggande och medgav ansvar för narkotikaförseelse. Eftersom frågan kom under högsta domstolens prövning genom ansökan om resning mot ett avgörande, som alltså hade vunnit låga kraft, var förutsättningarna för domstolens prövning något annorlunda. Högsta domstolen lämnade resningsansökningen utan bifall och anförde:

Konsumtion av narkotika är inte i och för sig straffbelagd. Å andra sidan är innehav av narkotika inte straffritt i fall, där narkotikan innehas för eget bruk. Mot den angivna bakgrunden aktualiserar den med strafförelägandet avsedda gärningen spörsmålet, huruvida innehav i narkotikastrafflagens mening kan anses föreligga även vid ett handhavande av narkotika i direkt anslutning till konsumtion. Detta är en tolkningsfråga som lämnar visst utrymme för olika meningar. Trots att – såsom närmare framgår av HD:s dom nr DB 36/83 (NJA 1983 s. 887) – övervägande skäl får anses tala för ett nekande svar, kan en på den motsatta ståndpunkten grundad rättstillämpning inte anses uppenbart strida mot lag.

I december 1986 avgjorde högsta domstolen ännu ett fall med liknande omständigheter (NJA 1986 s. 736). Här hade den åtalade, X, vid ett stort antal tillfällen under flera år för egen, omedelbar konsumtion av en annan person, Y, erhållit en dos om några tiondels gram amfetamin avsedd för direkt injicering efter utblandning i vatten.

Högsta domstolen har i ett rättsfall, NJA 1983 s. 887, ansett att hantering av narkotika, vilken består i att någon bjudits att röka av pipor som andra stoppat med cannabis eller att dricka ur ett glas med en mindre mängd amfetamin löst i vatten, inte utgör innehav i narkotikastrafflagens mening.

För att kunna konsumera det amfetamin som Y har tillhandahållit har X haft att vidta vissa åtgärder. Han har därvid utövat en faktisk rådighet över narkotikan. Även om han vid sin hantering varit inställd på att konsumera narkotikan har han kunnat förfoga över den på annat sätt. Hans befattning med narkotikan har med hänsyn härtill utgjort innehav i narkotikastrafflagens mening.

Högsta domstolen bedömde att X:s innehav av narkotika skulle anses som ett antal från varandra fristående brott och att dessa i de här redovisade fallen skulle anses som narkotikaförseelser.

Frågan huruvida själva nyttjandet av narkotika borde kriminaliseras var inte föremål för några direkta överväganden i samband med narkotikastrafflagens tillkomst och frågan togs i riksdagen för första gången upp till behandling med anledning av en motion år 1982. Justitieutskottet uttalade då enhälligt, i sitt av riksdagen godkända betänkande, att det enligt utskottets mening inte fanns anledning att överväga en ordning som innebar att narkotikamissbruk som sådant skulle straffbeläggas (JuU 1981/82:47 s. 16).

Sedan dess har straffbeläggning av själva konsumtionen varit uppe till behandling i utskottet praktiskt taget varje år. I 1983 års betänkande (JuU 1982/83:37 s. 16) fann majoriteten inte anledning till annan uppfattning än den utskottet haft år 1982 medan den borgerliga minoriteten i en gemensam reservation anförde bl.a. att övervägande skäl talade för en kriminalisering av själva nyttjandet av illegal narkotika.

Därefter behandlade utskottet frågan i två betänkanden, ett på hösten 1984 och ett på våren 1985 (JuU 1984/85:12 s. 27 ff och JuU 1984/85:26 s. 19 f).

I dessa båda betänkanden fann utskottet liksom tidigare att de skäl som talade mot en utvidgning av det straffbara området väge tyngre än de som talade för en motsatt uppfattning och avstyrkte bifall till motionsyrkandena i frågan. De skäl som anfördes mot en kriminalisering var sammanfattningsvis följande: Den psykologiska betydelsen av den lilla straffria zon som finns är överskattad. En kriminalisering som riktar sig mot själva missbruket skulle kunna äventyra ansträngningarna att erbjuda vård och behandling. Principiella skäl brukar anses tala mot att straffbelägga angrepp på gärningsmannens egen person. Betydande bevisproblem skulle följa vid en utvidgning av det straffbara området.

Slutligen anförde utskottet att narkotikakommissionen då nyligen hade gett frågan en utförligare belysning än tidigare och därvid stannat för att konsumtionen borde lämnas utanför det straffbara området. Samtidigt framhöll emellertid utskottet det önskvärda i att gränsdragningen i rättspraxis mellan innehav i narkotikastrafflagens mening och konsumtion av narkotika ägnades uppmärksamhet. Om det straffria området för handha-

vande av narkotika sådant det utvecklas i rättstillämpningen skulle komma att visa sig vara större än som är motiverat av de skäl som talar mot en utvidgad kriminalisering, ansåg utskottet att lagstiftningsåtgärder måste övervägas.

I reservation (m, c, fp) till betänkande nr 12 (s. 39 ff) anförde reservanterna bl.a. att det enligt deras mening inte var godtagbart med en lagstiftning som visserligen straffbelägger praktiskt taget alla former av handhavande av narkotika men som ändå lämnar straffri just den befattning som ytterst är själva förutsättningen för all narkotikabrottslighet, nämligen själva konsumtionen. Reservanterna menade att ett avståndstagande från lagstiftarens sida i fråga om narkotika genom att förbjuda all icke-medicinsk befattning kunde förväntas få en beaktansvärd psykologisk betydelse för att motverka att ungdomar förleds till missbruk. Någon straffbeläggning av själva berusningstillståndet ansåg reservanterna däremot inte vara lämplig. Straffvärdet inom det område som reservanterna alltså ansåg borde täckas av straffansvar skulle enligt deras mening självfallet komma att kunna variera högst avsevärt. Såväl böter som fängelse borde därför ingå i straffskalan.

Till utskottets betänkande nr 26 fanns en reservation (m, c, fp) som i sak överensstämde med den nyss redovisade reservationen.

När utskottet behandlade frågan förra året (JuU 1986/87:15) anförde utskottets majoritet att den då pågående remissbehandlingen av den tidigare nämnda promemorian om ändringar i narkotikastrafflagen och regeringens vidare åtgärder i saken borde avvaktas och att riksdagen därför inte borde ta någon ställning i sakfrågan. Utskottets borgerliga ledamöter underströk i en gemensam reservation att de redan tidigare redovisat uppfattningen att allt icke-medicinskt handhavande av narkotika måste straffbeläggas och uttalade att förslaget i promemorian om en utvidgad kriminalisering var en riktig och nödvändig komplettering av lagen. Reservanterna uttalade vidare betänkligheter mot promemorians förslag om enbart böter i straffskalan för eget bruk av narkotika och om förutsättningar för gärningsmannen att i vissa fall gå helt fri från ansvar.

Riksdagen följde utskottet.

I maj 1985 gav regeringen i uppdrag åt riksåklagaren (RÅ) att undersöka om det i praxis vid tillämpningen av narkotikastrafflagen hade uppkommit svårigheter när det gällde gränsen för det straffbara området vid gärningsformen innehav. RÅ fann, som redovisas i propositionen på s. 12 och 13, att det inte kunde anses föreligga några allvarigare svårigheter från straffprocessuell och tekniskt straffrättslig utgångspunkt beträffande bestämmandet av gränsen för det straffbara området vid gärningsformen innehav av narkotika. RÅ angav dock också att ett betydande antal regionala och lokala åklagar- och polismyndigheter hade betonat att det förhållandet att konsumtion av narkotika inte är straffbelagd medför olika former av svårigheter.

Utskottets överväganden

Kriminalisering av eget bruk

Utskottet vill inledningsvis framhålla att 1984 års narkotikapolitiska beslut (prop. 1984/85:19 och 46, JuU 12, SoU 8, SkU 9 och UbU 7) utgör grunden

för en samordnad och intensifierad narkotikapolitik. Åtgärderna har inriktats på att hindra införsel och spridning av narkotikan, att förbättra det förebyggande arbetet och att skapa en mer heltäckande vård och behandlingskedja. – Inte minst inom det sistnämnda området har mycket betydande satsningar under senare år gjorts som ett led i AIDS-bekämpningen. – Rent allmänt vill utskottet också slå fast att grundsynen i kampen mot narkotikamissbruket måste vara att samhället inte kan godta något annat bruk av narkotika än det som är medicinskt motiverat.

För närvarande är allt olovligt innehav av narkotika straffbelagt. Själva konsumtionen, eller tillförseln av narkotika till människokroppen, är däremot inte straffbelagd och detsamma gäller för en sådan befattning med narkotikan som inskränker sig till ett handhavande av narkotikan i direkt anslutning till konsumtionen (se det ovan refererade rättsfallet NJA 1983 s. 887). I ett senare, likaledes ovan refererat rättsfall (NJA 1986 s. 736) har ytterligare ett förtydligande gjorts beträffande det straffria området. Enligt vad som uttalades där skall befattning med narkotika bedömas som innehav om vederbörande haft en sådan rådighet över narkotikan att han kunnat förfoga över den på annat sätt än genom omedelbar konsumtion.

Enligt utskottets mening saknas det anledning anta att det förtydligande av rättsläget som 1986 års rättsfall kan sägas innebära skulle ha medfört en annan syn hos de rättstillämpande myndigheterna än den som redovisats i RÅ:s ovannämnda undersökning. Utskottet är därför berett att instämma i bedömningen att det förhållandet att konsumtion av narkotika inte är straffbelagd kan medföra olika former av – i och för sig mindre allvarliga – svårigheter.

Härtill kommer, som departementschefen uttalar, vikten av att narkotikapolitiken utformas så att någon tvekan inte uppkommer om att samhället med fasthet och konsekvens tar avstånd från allt olovligt narkotikabruk. Utskottet fäster också avseende vid tanken att en kriminalisering som också omfattar konsumtionen som sådan kan ha ett psykologiskt värde och en preventiv funktion bland framför allt ungdomar som befinner sig i riskzonen för att bli narkotikamissbrukare.

Mot den här angivna bakgrunden är utskottet berett att i princip godta regeringens förslag om kriminalisering av *bruk eller annan befattning med narkotika*. En förutsättning för att utskottet skall kunna tillstyrka kriminaliseringen av bruket av narkotika är dock att reglerna utformas så att den enskilde missbrukarens vårdansträngningar inte motarbetas. Utskottet återkommer nedan till denna fråga. Så som framgår av propositionen behöver det inte råda någon tvekan om att kriminaliseringen avser såväl all form av olovlig tillförsel av narkotika till människokroppen som alla andra former av olovliga fysiska förfaranden med narkotika även om de inte innefattar konsumtion eller är att bedöma som innehav eller annat brott enligt narkotikastrafflagen.

Utskottet vill i detta sammanhang understryka att det således inte är berusningstillståndet eller tillståndet narkomani i sig som regleringen vänder sig mot utan t.ex. den handling genom vilken tillförseln av narkotika sker.

Utskottets ställningstagande i denna del innebär att utskottet avstyrker bifall till motionerna 615 och 616 i den del de avser kriminaliseringen av själva bruket av narkotika.

Ställningstagandet innebär vidare att utskottet avstyrker bifall till motionerna 7 och 8 om avslag på propositionen. Yrkandet i motion 619 om kriminalisering av allt icke-medicinskt innehav och bruk av narkotika får anses tillgodosett genom den lagstiftning som utskottet här förordar.

Fängelse i straffskalan m.m.

Straffet för narkotikabrott är som nämnts fängelse i högst tre år eller om brottet är att anse som ringa böter eller fängelse i högst sex månader. I propositionen föreslås en särskild straffskala i 2 § som innefattar enbart böter för det fall att brottet är att anse som ringa och består endast i eget bruk av narkotika.

I motionerna 9, 10, 218, 804 och 813 förordas att fängelse skall ingå i straffskalan för alla former av narkotikabrott.

Motionärerna anser sammanfattningsvis att straffet för narkotikakonsumtion måste spegla straffvärdet för denna handling jämfört med straffvärdet för andra brott samt att fängelse i straffskalan är en förutsättning för att kunna utnyttja vissa tvångsmedel och för att kunna döma till vård.

Utskottet vill på nytt slå fast att en grundläggande utgångspunkt för en vidgad kriminalisering måste vara att de nya reglerna utformas så att den enskildes och olika myndigheters vårdansträngningar inte motarbetas. Avsikten med den kriminalisering som utskottet ställt sig bakom är således inte att få till stånd en sådan ordning att i princip all narkomanvård från samhällets sida skulle kunna ske under tvång. Vården av missbrukare bör enligt utskottets uppfattning alltså i princip åvila socialtjänsten och sjukvården och frågor om användandet av tvång i vården av missbrukare avgöras inom ramen för den socialrättsliga lagstiftningen. En annan sak är – rent allmänt sett – att den som dömts till fängelse eller skyddstillsyn skall kunna beredas vård inom kriminalvårdens ram om han har missbruksproblem.

I den mån kriminaliseringen träffar tillförsel av narkotika till den egna kroppen – ett brott som i förhållande till andra straffbara förfaranden med narkotika måste anses ha relativt lågt straffvärde – finns således anledning att se till att detta inte får till konsekvens att en ny möjlighet till tvångsvård införs bakvägen.

I anslutning till dessa principiella uttalanden vill utskottet också framhålla betydelsen av att tillräckliga resurser avsätts till narkomanvården.

De överväganden som utskottet här har redovisat talar alltså mot att låta fängelse ingå i straffskalan i 2 § vid enbart eget bruk av narkotika.

Om sålunda eget bruk av narkotika normalt bör anses som ringa brott och bestraffas med böter finns dock, enligt regeringsförslaget, också visst utrymme för att hänföra gärningen till narkotikabrott av normalgraden enligt 1 §. Utskottet vill emellertid, i linje med vad departementschefen gör, med skärpa understryka att denna möjlighet bara bör komma till användning i sällsynta undantagsfall. Särskilt bör framhållas att enbart den omständigheten att det är fråga om upprepat fall av eget bruk inte torde böra medföra en strängare bedömning än den som utskottet förordar för normalfallet.

Med anledning av vad som anförs i motionerna om möjligheten att döma

till vård vill utskottet erinra om att bestämmelserna i 31 kap. BrB om överlämnande till särskild vård formellt kan tillämpas också i fall där endast böter ingår i straffskalan. Som framgår av utskottets bedömning i det föregående skall emellertid dessa regler användas endast i rena undantagsfall.

På liknande sätt vill utskottet gentemot vad som anförts i en av motionerna erinra om att möjligheten att förordna om personundersökning inte är formellt begränsad till sådana brott där fängelse ingår i straffskalan utan beror på om behov av sådan undersökning föreligger.

Vad gäller frågan om möjligheten att använda vissa tvångsmedel – husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning – vill utskottet först konstatera att den föreslagna straffskalan för enbart eget bruk av narkotika i 2 § endast har begränsad betydelse. Husrannsakan och kroppsvisitation torde nämligen endast komma till användning när det är fråga om att efterforska om någon innehar narkotika, och brottsmisstanken avser då ett brott varå fängelse kan följa. I dessa fall kan de nu nämnda tvångsåtgärderna således komma till användning.

Vad sedan gäller kroppsbesiktning, en åtgärd som förutsätter fängelse i straffskalan, delar utskottet departementschefens och rikspolisstyrelsens uppfattning att intresset av att polisens brottsbeivrande verksamhet på området får en ändamålsenlig inriktning talar för att reglerna härom inte blir tillämpliga när det är fråga om eget bruk enligt 2 §.

Även utskottets nu redovisade överväganden talar mot att fängelse här bör ingå i straffskalan.

Sammanfattningsvis ansluter sig utskottet till uppfattningen att fängelse inte bör ingå i straffskalan vid eget bruk enligt 2 §. Utskottet avstyrker bifall till yrkandena härom i motionerna 9, 10, 218, 804 och 813.

I motionerna 615 och 616 yrkas som framgått avslag på kriminaliseringen av eget bruk av narkotika. Dessa yrkanden måste anses innefatta yrkanden om avslag även på förslaget om påföljd i 2 §. Utskottet som ansluter sig till departementschefens bedömningar härvidlag avstyrker bifall till dessa motionsyrkanden.

Ansvarsfrihetsregeln

I propositionen föreslås en särskild regel om ansvarsfrihet vid eget bruk av narkotika om gärningen uppdragats genom att vederbörande sökt eller underkastat sig vård eller annan behandling. Skälet härför är som utskottet nämnt tidigare att kriminaliseringen av eget bruk inte får leda till att den som behöver vård för sitt missbruk avhåller sig från att söka sådan vård eftersom han därmed skulle ange sig för brott.

I motionerna 10, 804 och 813 yrkas avslag på förslaget om en ansvarsfrihetsregel. I motionerna framhålls att farhågorna i propositionen om att missbrukaren utan ansvarsfrihetsregel inte skulle våga söka vård är betydligt överdrivna. I motionerna 10 och 804 anförts att den föreslagna ansvarsfrihetsregeln är främmande för det svenska rättssystemet och i motion 813 tilläggs att reglerna om åtalsunderlåtelse ger tillräckliga möjligheter att underlåta åtal. I motion 10 framhålls också att risk finns att en ansvarsfrihetsregel leder

till att eget bruk av narkotika endast sällan kommer att beivras på grund av svårigheten att visa att brottet kommit till polisens kännedom på annat sätt än genom vårdkontakten.

Utskottet instämmer i departementschefens bedömning att kriminaliseringen av konsumtionen av narkotika under inga förhållanden kan tillåtas få den effekten att den ens riskerar att motverka den enskildes vårdansträngningar. Detta är särskilt viktigt när många missbrukare bär på HIV-smitta, med den spridningsrisk det innebär, och behöver vård eller behandling härför. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att reglerna om åtalsunderlåtelse inte innebär någon garanti mot att åtal väcks i de fall som här avses; anser utskottet att en särskild ansvarsfrihetsregel behövs. Den i propositionen föreslagna ansvarsfrihetsregeln, som innebär att en förutsättning för ansvarsfrihet är att det måste vara vårdkontakten som sådan som har lett till att polis- eller åklagarmyndigheten fått kännedom om konsumtionen, är enligt utskottets uppfattning väl ägnad att tillgodose kravet på att inte motverka den enskildes vårdansträngningar samtidigt som bestämmelsen har fått en så strikt utformning att tillämpningen av den kan förväntas bli okomplicerad.

Utskottet vill här tillägga att, i fall som inte omfattas av ansvarsfrihetsregeln, frågan om lagföring får prövas enligt vanliga regler varvid en tillämpning av bl.a. reglerna om åtalsunderlåtelse aktualiseras.

Den oro i fråga om ansvarsfrihetsregelns tillämpning som kommer till uttryck i motion 10 är enligt utskottets mening obefogad. Som anføres i propositionen innebär regeringsförslaget att ansvarsfrihet kommer i fråga endast om gärningen uppdagats genom att den misstänkte har sökt vård eller behandling. Har missbruket dessutom kommit till de brottsbeivrande myndigheternas kännedom på annat sätt, vare sig före eller efter det att myndigheten fått kännedom om vårdkontakten, föreligger inte något hinder för lagföring.

I motionerna 615 och 616 yrkas som framgått avslag på kriminaliseringen av eget bruk av narkotika. Dessa yrkanden måste anses innefatta yrkanden om avslag även på förslaget om en särskild ansvarsfrihetsregel. Utskottet anser som framgått att en särskild ansvarsfrihetsregel behövs och avstyrker bifall till yrkandena.

Utskottet tillstyrker alltså med avslag på här behandlade yrkanden i motionerna 10, 615, 616, 804 och 813 förslaget i propositionen om en särskild ansvarsfrihetsregel i vissa fall.

Särskild påföljd för eget bruk

I motion 7 riktas kritik mot regeringens förslag att det skall upptas fängelse och böter som påföljd för eget bruk av narkotika. Motionären föreslår att en ny typ av påföljd skall införas. Påföljden skall vara vård mot missbruket.

Utskottet vill här hänvisa till vad utskottet ovan anført så väl beträffande möjligheterna att döma en missbrukare till vård som beträffande skälen för att avvisa att fängelse skall ingå i straffskalan i 2 §. Dessa skäl har bäring även i nu aktuellt hänseende och utskottet avstyrker bifall till motion 7.

I motion 218 riktas kritik mot vissa begränsningar av gärningsformerna i 1 § narkotikastrafflagen. I motionen förordas sålunda beträffande framställning att straffansvaret inte skall begränsas till att avse narkotika avsedd för missbruk, beträffande förvärv att straffansvaret inte skall begränsas till att gälla narkotika i överlåtelsesyfte och beträffande inköp att straffansvaret inte skall begränsas till att avse narkotika som inte är avsedd för eget bruk.

Utskottet har tidigare avstyrkt bifall till liknande motionsönskemål i sina av riksdagen godkända betänkanden JuU 1982/83:37 s. 10–15 och JuU 1984/85:12 s. 30–32. Utskottet finner inte anledning att nu frångå sina tidigare ställningstaganden och avstyrker bifall till motionen i här behandlad del.

Inriktningen av kampen mot narkotika

I motion 811 föreslås att riksdagen skall uttala att kampen mot narkotika skall vara ett högt prioriterat område för polisen. Vidare begärs åtgärder mot spridningen av s.k. crack.

Crack är ett kokainpreparat som är mer koncentrerat och har snabbare effekt men kortare verkningsstid än kokain. Crack är mycket snabbt beroendeframkallande och risken för överdosering är stor. Hittills har crack endast påträffats vid ett fåtal tillfällen i Sverige, och det har varje gång rört sig om mycket små mängder.

Enligt uppgifter från socialstyrelsen var den främsta nyheten vid introduktionen av crack i USA att preparatet, till skillnad från kokain, såldes i individuella doser till ett lågt pris per dos och att det var färdigt att användas. Detta öppnade marknaden för nya konsumenter som t.ex. ungdomar. Crack har under de senaste åren fått en närmast explosionsartad spridning i USA. I syfte att förebygga en liknande utveckling i Sverige planerar socialstyrelsen redan nu åtgärder mot crack. Bl.a. kommer en broschyr om crack att färdigställas och, om det bedöms erforderligt, delas ut i skolor och på fritidsgårdar. Från socialstyrelsens sida framhålls i detta sammanhang att det kan vara olämpligt att gå ut med intensiv information innan det är klarlagt att åtgärder över huvud taget behövs.

Här kan också nämnas att socialstyrelsen i samarbete med andra myndigheter och organisationer bedriver ett omfattande arbete mot narkotika, och att socialstyrelsen gett ut en skrift om hur resurserna för droginformation bör användas för att ge största möjliga drogförebyggande effekt (Strategi för droginformation, socialstyrelsen 1986:13). Skriften innehåller övergripande mål och riktlinjer för droginformation och utgör ett handlingsprogram för samhällets droginformation samt innefattar taktik och metoder för hur arbetet skall bedrivas.

Vad gäller det drogförebyggande arbetet som riktas till barn och ungdomar bör särskilt nämnas den s.k. ANT-verksamheten (mot alkohol, narkotika och tobak) som bedrivs inom skolans ram.

Enligt utskottets mening bör den fråga som väcks i motionen, nämligen om åtgärder för att förhindra spridningen av nya droger, inte begränsas till att gälla endast crack. Utskottet anser det sålunda utomordentligt viktigt att i

första hand polisen och tullen är mycket observanta på nya droger i vår omvärld och att förekomsten av sådana droger rapporteras till andra berörda myndigheter. Utvecklingen på drogområdet i t.ex. USA måste självklart också följas med stor uppmärksamhet. Härigenom blir det möjligt att skapa en beredskap för motåtgärder innan en ny drog fått fäste i vårt land. Vad gäller crack har informationen myndigheterna emellan uppenbarligen fungerat och socialstyrelsen har redan långt framskridna planer på motåtgärder som kan sättas in vid behov. Mot denna bakgrund erfordras inget sådant uttalande som motionärerna begär, och utskottet avstyrker bifall till det här behandlade yrkandet i motion 811.

Vad sedan gäller yrkandet om kampen mot narkotika som ett högprioriterat område för polisen kan utskottet endast konstatera att det inte råder någon oenighet härom. Tvärtom har kampen mot narkotika prioriterats inom alla områden av samhällsverksamheten under lång tid, och detta gäller inte minst polisverksamheten. Också i årets budgetproposition (prop. 1987/88:100, bil. 4, s. 43) understryker departementschefen att polisen under det kommande budgetåret skall prioritera bekämpningen av narkotikabrottsligheten. Ett uttalande från riksdagens sida i detta sammanhang är alltså inte påkallat och utskottet avstyrker bifall till motion 811 också i denna del.

Internationell narkotikabekämpning

I motion 218 förordas inrättandet av en europeisk databas mot narkotikabrottslighet. Motionären hänvisar till den amerikanska EPIC-basen (El Paso Intelligence Center).

Utskottet har från rikspolisstyrelsen inhämtat att EPIC-basen innehåller all möjlig information om narkotikabrottslighet. Den amerikanska polisen på såväl federal som delstatlig nivå har tillgång till denna information. Detsamma gäller för andra myndigheter som har till uppgift att bekämpa narkotikabrottsligheten. Canada har genom ett särskilt avtal tillträde till databasen.

Behovet av information om narkotikabrottslighet inom Europa tillgodoses nu genom kontakter via Interpol, de nordiska sambandsmännen och direkta kontakter mellan berörda myndigheter. Enligt uppgift från rikspolisstyrelsen fungerar informationsutbytet bra på detta sätt och något behov av en databas som motsvarar EPIC-basen finns inte. Mot denna bakgrund saknas det anledning för utskottet att föreslå inrättandet av en sådan databas som, kan det tilläggas, enligt utskottets bedömning kan medföra vissa säkerhetsrisker. Utskottet avstyrker bifall till motion 218 i denna del.

I motion 613 begärs att Sverige skall anpassa sin narkotikalagstiftning till vad som rekommenderas av Förenta nationerna (FN).

Motionären synes grunda sitt yrkande på den idékatalog från FN-konferensen förra året som justitieministern omnämner i det interpellationssvar som redovisas nedan.

I ett interpellationssvar i riksdagen lämnade justitieministern för en tid sedan en redogörelse för bl.a. Sveriges deltagande i den internationella kampen mot narkotika (snabbprot. 1987/88:65 s. 45 ff). Frågan behandlades också utförligt i regeringens proposition om en samordnad och intensifierad narkotikapolitik (prop. 1984/85:19, bil. 2, s. 48 ff).

I det nyssnämnda interpellationssvaret framhöll justitieministern att det inom såväl polisen som tullarna sker en kontinuerlig utveckling av det nordiska och det internationella samarbetet. Av stor betydelse är också de nordiska sambandsmän som finns utplacerade runt om i världen, och förra året beslöt de nordiska justitieministerna att permanenta det särskilda nordiska polis- och tullsamarbetet. Bl.a. inom ramen för Interpol, det internationella tullsamarbetsrådet och Europarådets s.k. Pompidougrupp förekommer erfarenhetsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter i olika länder. Av stor betydelse är också, framhöll justitieministern, det arbete som pågår inom FN. Förra året anordnade FN en världskonferens vid vilken en omfattande idékatalog för nationellt och internationellt arbete mot narkotika utarbetades. Sverige tar också aktiv del i arbetet på en särskild FN-konvention mot illegal narkotikahandel. I konventionen behandlas bl.a. straffbestämmelser, förverkande av tillgångar som kommer från narkotikahandel, internationell rättshjälp och polissamarbete, slutade justitieministern.

Det kan tilläggas att frågor om förverkande kommer att behandlas i en departementspromemoria som beräknas vara färdig inom kort.

Som framgår av det föregående tar Sverige en mycket aktiv del på olika plan i det internationella arbetet mot narkotika.

Utskottet finner det alldeles självklart angeläget att kampen mot narkotika på det internationella planet fortskrider under ett aktivt deltagande från Sveriges sida och att lagstiftningen i såväl Sverige som andra berörda länder anpassas till de internationella överenskommelser som träffas. Något uttalande från riksdagens sida i denna sak är dock inte erforderligt och utskottet avstyrker med vad som nu anförts bifall till motion 613.

Övrigt

Utöver vad som anförts i det föregående föranleder propositionen och motionsyrkandena inte något uttalande från utskottets sida annat än att tidpunkten för ikraftträdandet bör bestämmas till den 1 juli 1988.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *avslag på proposition 1987/88:71*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju7 i denna del (yrkande 1) och motion 1987/88:Ju8,

2. beträffande *särskild påföljd för eget bruk*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju7 i denna del (yrkande 2),

3. beträffande *kriminalisering av eget bruk*

att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Ju615 i denna del och motion 1987/88:Ju616 i denna del antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64) såvitt avser 1 § 6,

4. beträffande *påföljden i 2 §*

att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Ju9, motion 1987/88:Ju10 i denna del, motion 1987/88:Ju218 i denna del (yrkande 1 delvis),

motion 1987/88:Ju615 i denna del, motion 1987/88:Ju616 i denna del, JuU 1987/88:13
motion 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 14 delvis) och motion
1987/88:Ju813 i denna del (yrkande 2 delvis) antar det under moment 3
nämnda lagförslaget såvitt avser 2 § andra meningen.

5. beträffande *ansvarsfrihetsregeln*
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Ju10 i denna del, motion
1987/88:Ju615 i denna del, motion 1987/88:Ju616 i denna del, motion
1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 14 delvis) och motion 1987/
88:Ju813 i denna del (yrkande 2 delvis) antar det under moment 3
nämnda lagförslaget såvitt avser 2 § tredje meningen,

6. beträffande *lagförslaget i övrigt*
att riksdagen antar det i moment 3 omnämnda lagförslaget i den mån
det inte omfattas av utskottets hemställan i det föregående, dock med
den ändringen att ikraftträdandet bestäms till den 1 juli 1988,

7. beträffande *kriminalisering av allt icke-medicinskt bruk av narko-
tika*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju619 i den mån den inte
tillgodosetts genom vad utskottet hemställt ovan,

8. beträffande *gärningsformer i narkotikastrafflagen*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju218 i denna del (yrkande 1
delvis),

9. beträffande *prioritering av narkotikabekämpningen*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 5),

10. beträffande *spridningen av crack*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 6),

11. beträffande *FN:s rekommendationer*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju613,

12. beträffande *en europeisk databas*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju218 i denna del (yrkande 2).

Stockholm den 26 april 1988

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Pettersson i
Helsingborg (s), Björn Körlof (m), Helge Klöver (s), Hans Göran Franck
(s), Birthe Sörestedt (s), Arne Svensson (m), Bengt-Ola Rytta (s), Elving
Andersson (c), Göran Magnusson (s), Eva Johansson (s), Lars Sundin (fp),
Jerry Martinger (m) och Ingbritt Irhammar (c).

1. Kriminalisering av eget bruk (mom. 3)

Hans Göran Franck (s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Utskottets ställningstagande" och slutar med "bruket av narkotika" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare vid olika tillfällen tagit ställning till frågan om kriminalisering av själva bruket och konsumtionen av narkotika. Utskottet har vid samtliga dessa tillfällen avvisat tanken på att kriminalisera en handling varigenom en person skadar sig själv. Detta är främmande för den rättsuppfattning som sedan lång tid varit rådande inom strafflagstiftningen. Även andra skäl har anförts från utskottets sida mot en sådan kriminalisering, bl.a. bevissvårigheter.

Utskottet har samtidigt uttalat sin avsikt att följa rättstillämpningen på området framför allt med hänsyn till några omdiskuterade rättsfall. Genom HD:s avgörande år 1986, som ger klar vägledning för rättstillämpningen, finns enligt utskottets mening inte behov av att göra någon ändring i gällande lagstiftning såvitt avser eget bruk av narkotika.

Också riksåklagaren har avstyrkt den föreslagna kriminaliseringen, vilket han bl.a. gav uttryck för vid den av utskottet anordnade hearingen. Utskottet hörde i samband därmed också ett antal andra sakkunniga i ärendet. Överläkaren Kerstin Tunving avrådde därvid, med hänsyn framför allt till de men som skulle uppstå i samband med vård och behandling av narkomaner, från ifrågavarande förslag till kriminalisering. Hon befarade att en sådan lagstiftning skulle leda till inte blott att narkotikaklientelet i ökande omfattning skulle avstå från behövlig vård utan också att det skulle gå under jorden i stor utsträckning. Detta bedömde hon som särskilt betänkligt med hänsyn till att även AIDS-problemen verkar försvårade i kontakterna med dessa personer. Hon har ett brett stöd för sin uppfattning bland annan expertis.

Frivilligorganisationernas uppfattning ger inte heller stöd för den föreslagna kriminaliseringen. Den största erfarenheten därvidlag har Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare som vid hearingen bestämt avstyrkte förslaget. Andra frivilligorganisationer, som har en motsatt och repressiv uppfattning, uttryckte vid hearingen sitt missnöje med förslaget, och en av företrädarna ansåg att det framlagda förslaget skulle innebära en försämring då det gäller narkotikabekämpningen i förhållande till nuvarande lagstiftning.

Det finns sålunda enligt utskottets mening inte skäl att kriminalisera eget bruk. Förmenta taktiska eller psykologiska skäl, som har anförts till stöd för förslaget, kan inte vara bestämmande för vad som skall kriminaliseras. I övrigt hänvisar utskottet till innehållet i brottsförebyggande rådets remissyttrande och till de socialdemokratiska motionerna 615 och 616, vilka enligt utskottets mening bör bifallas.

Utskottet har däremot ingen erinran mot att 1 § 6 kompletteras med en bestämmelse om kriminalisering av annan befattning med narkotika.

dels att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *kriminalisering av eget bruk*

att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion 1987/88:Ju615 i denna del och motion 1987/88:Ju616 i denna del beslutar att 1 § 6 i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64) skall ha följande lydelse:

Regeringens förslag

Utskottets förslag

1 §

6. innehar, *brukar* eller tar annan befattning med narkotika

6. innehar eller tar annan befattning med narkotika

2. Påföljden i 2 § (mom. 4)

Under förutsättning av bifall till reservation 1 anser

Hans Göran Franck (s)

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 11 med "Utskottet vill" och slutar på s. 12 med "dessa motionsyrkanden" bort ha följande lydelse:

I konsekvens med utskottets ställningstagande i det föregående avstyrker utskottet på sätt som framgår av utskottets hemställan nedan bifall till förslaget i propositionen om en särskild straffskala för eget bruk av narkotika i 2 §.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *påföljden i 2 §*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju9, motion 1987/88:Ju10 i denna del, motion 1987/88:Ju218 i denna del (yrkande 1 delvis), motion 1987/88:Ju615 i denna del, motion 1987/88:Ju616 i denna del, motion 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 14 delvis) och motion 1987/88:Ju813 i denna del (yrkande 2 delvis) avslår det under moment 3 nämnda lagförslaget såvitt avser 2 § andra meningen,

3. Påföljden i 2 § (mom. 4)

Karin Ahrlund (fp), Björn Körlof (m), Arne Svensson (m), Elving Andersson (c), Lars Sundin (fp), Jerry Martinger (m) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "I den mån" och på s. 12 slutar med "dessa motionsyrkanden" bort ha följande lydelse:

Utskottets här redovisade inställning får emellertid inte leda till att andra väsentliga mål för rättskipningen förloras ur sikte. I detta sammanhang är det viktigt att straffet för ett brott speglar dess straffvärde. Utskottet finner det

självlklart att konsumtion av en viss mängd narkotika inte bör bedömas ha ett lägre straffvärde än innehav av samma mängd. Straffskalan för eget bruk av narkotika bör således sammanfalla med den för innehav. För sistnämnda brott omfattar straffskalan som framgått ovan såväl böter som fängelse också vid brott som är att anse som ringa. Någon ändring härvidlag har inte aktualiserats i detta lagstiftningsärende, och utskottet anser för sin del att straffskalan för innehavsbrott är väl avvägd. Detta bör enligt utskottets mening leda till motsvarande straffskala för eget bruk av narkotika.

Det kan tilläggas att det, enligt utskottets mening, i vissa fall bör vara möjligt att använda det straffprocessuella tvångsmedlet kroppsbesiktning i syfte att säkra bevisning vid misstanke om eget bruk av narkotika. En förutsättning härför är att fängelse ingår i straffskalan.

Utskottet vill i detta sammanhang understryka att domstolarna är skyldiga att mäta ut straff under hänsynstagande bl.a. till hur allvarligt brottet är i det enskilda fallet. Om det står klart att ett eget bruk av narkotika inte påkallar mer än ett bötesstraff skall någon annan påföljd naturligtvis inte heller utdömas. Enligt utskottets uppfattning bör ett bötesstraff också vara den normala påföljden vid detta brott. Vid upprepat fall av eget bruk bör dock utredas om vårdbehov föreligger. I sådana fall finns, vill utskottet också understryka, möjligheten att döma till vård för missbruket. I första hand bör därvid undersökas om förutsättningar för kontraktsvård föreligger (se JuU 1986/87:32).

Sammanfattningsvis tar utskottet avstånd från förslaget i propositionen att fängelse inte skall ingå i straffskalan för eget bruk av narkotika i 2 §, och utskottet avstyrker på sätt som framgår av utskottets hemställan nedan bifall till propositionen i denna del.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *påföljden* i 2 §

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Ju9, motion 1987/88:Ju10 i denna del, motion 1987/88:Ju218 i denna del (yrkande 1 delvis), motion 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 14 delvis) och motion 1987/88:Ju813 i denna del (yrkande 2 delvis) och med anledning av motion 1987/88:Ju615 i denna del och motion 1987/88:Ju616 i denna del avslår det under moment 3 nämnda lagförslaget såvitt avser 2 § andra meningen,

4. Ansvarsfrihetsregeln (mom. 5)

Under förutsättning av bifall till reservation 1 anser

Hans Göran Franck (s)

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 13 med "Utskottet instämmer" och slutar med "vissa fall" bort ha följande lydelse:

I konsekvens med utskottets ställningstagande i det föregående avstyrker utskottet på sätt som framgår av utskottets hemställan nedan bifall till förslaget i propositionen om en särskild ansvarsfrihetsregel vid eget bruk av narkotika.

dels att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *ansvarsfrihetsregeln*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju10 i denna del, motion 1987/88:Ju615 i denna del, motion 1987/88:Ju616 i denna del, motion 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 14 delvis) och motion 1987/88:Ju813 i denna del (yrkande 2 delvis) avslår det under moment 3 nämnda lagförslaget såvitt avser 2 § tredje meningen,

5. Ansvarsfrihetsregeln (mom. 5)

Karin Ahrlund (fp), Björn Körlof (m), Arne Svensson (m), Lars Sundin (fp) och Jerry Martinger (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Utskottet instämmer" och slutar med "vissa fall" bort ha följande lydelse:

Förslaget i propositionen om en särskild ansvarsfrihetsregel bygger på förutsättningen att en missbrukare av rädsla för straffrättsliga ingripanden inte skulle våga söka vård mot missbruket. Enligt utskottets mening är dessa farhågor kraftigt överdrivna. Utskottet vill här peka på att det torde höra till undantagen att en missbrukare inte gjort sig skyldig till åtminstone innehav av narkotika; något som oundvikligen kommer fram när missbrukaren söker vård eller eljest har kontakt med t.ex. socialtjänsten.

Vidare gäller den föreslagna ansvarsfrihetsregeln omständigheter som i både tiden och rummet är helt fristående från gärningen och som inte heller i övrigt behöver ha något direkt samband med den gärning den skall neutralisera. Effekten av regeln blir nämligen att gärningsmannen långt efter det att brottet är fullbordat genom eget handlande kan åstadkomma att gärningen inte längre är ett brott. En sådan regel är, enligt utskottets mening, främmande för rättssystemet.

Enligt utskottets mening ger reglerna om åtalsunderlåtelse tillräckliga garantier mot att åtal äger rum i de fåtaliga fall av eget bruk som ansvarsfrihetsregeln omfattar. Utskottet vill också hänvisa till möjligheten att bevilja påföljdseftergift om åtal ändå skulle äga rum.

Utskottet har nyss slagit fast att en grundläggande förutsättning för en vidgad kriminalisering av narkotika måste vara att reglerna utformas så att den enskildes och olika myndigheters vårdansträngningar inte motarbetas. Utskottet anser som nyss framgått att någon sådan beaktansvärd risk inte heller finns och att det inom det befintliga regelsystemet redan existerar tillräckliga möjligheter att i de här aktuella fallen underlåta åtal. Mot denna bakgrund saknas det anledning att införa en sådan regel om ansvarsfrihet som föreslås – med dess principiella nackdelar – och utskottet avstyrker på sätt som framgår av utskottets hemställan nedan bifall till propositionen i denna del.

dels att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *ansvarsfrihetsregeln*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Ju10 i denna del, motion 1987/88:Ju615 i denna del, motion 1987/88:Ju616 i denna del, motion 1987/88:Ju804 i denna del (yrkande 14 delvis) och motion 1987/

6. Gärningsformer i narkotikastrafflagen (mom. 8)

Björn Körlof, Arne Svensson och Jerry Martinger (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Tillämpningsområdet för *framställning av narkotika* avser bara sådan narkotika som är avsedd för missbruk. När bestämmelsen fick sitt nuvarande innehåll kom även odling av narkotiska växter att införas under det straffbara området. Tidigare bestraffades under denna punkt endast *tillverkning*. I fråga om det straffbara områdets avgränsning till framställning av narkotika som är avsedd för missbruk vill utskottet uttala att det visserligen främst torde vara dessa gärningar som är straffvärda. Utskottet anser det dock olämpligt att begränsa det straffbara området på detta sätt. För att undvika svårigheter i den praktiska tillämpningen, t.ex. när det gäller bevisningen, bör enligt utskottets mening varje olovlig framställning av narkotika omfattas av denna gärningsform. Att man därigenom också straffbelägger försök, förberedelse m.m. till sådan odling av narkotiska växter som sker i viltvårdssyfte eller för prydnadsändamål anser utskottet inte inge några betänkligheter. Ty även sådan odling är ju redan för närvarande straffbar, låt vara endast som innehav och alltså först då växten har utvecklat sig något. Den ordning utskottet nu föreslår innebär endast att straffansvar kommer att inträda på ett tidigare stadium, t.ex. vid sådd. Med den utformning av gärningsformen som utskottet förordar undviks att t.ex. handel med hampfrö som fågelfoder mer generellt kommer att falla under straffansvar.

Beträffande *förvärv* av narkotika vill utskottet som sin mening uttala att begränsningen av straffansvarets omfattning till sådana fall när överlåtelse-syfte har förelegat är omotiverad. Enligt utskottets mening finns det nämligen inga sakliga skäl till varför förvärv av narkotika för eget bruk bör vara undantaget från det straffbara området enligt denna gärningsform. Genom att såsom föreslås i motionen låta gärningsformen omfatta varje förvärv av narkotika kommer vid förvärv för eget bruk straffansvar att inträda på ett tidigare stadium än först vid själva innehavet; redan försök eller förberedelse till förvärv av narkotika för eget bruk kriminaliseras alltså. En sådan ordning måste enligt utskottets mening anses vara i hög grad påkallad av preventiva skäl. Genom att låta gärningsformen avse alla förvärv undviks också vissa tillämpningssvårigheter som nuvarande ordning kan innebära.

Vad slutligen gäller *inköp* av narkotika anser utskottet tiden vara mogen för att avskaffa den rådande begränsningen av det straffbara området till sådana inköp som inte är avsedda för eget bruk; enligt utskottets uppfattning bör varje inköp, alltså även sådana som är avsedda för eget bruk, omfattas av det straffbara området.

Sammanfattningsvis innebär det nu sagda i fråga om gärningsformerna att utskottet ställer sig bakom önskemålen i motionen. Det bör ankomma på

regeringen att utarbeta förslag till erforderlig författningstext. Ett lagförslag i ämnet bör snarast föreläggas riksdagen.

JuU 1987/88:13

Vad utskottet nu med anledning av motion 218 i här behandlad del anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *gärningsformer i narkotikastrafflagen*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju218 i denna del (yrkande 1 delvis) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Spridningen av crack (mom. 10)

Elving Andersson och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Enligt utskottets" och på s. 15 slutar med "motion 811" bort ha följande lydelse:

Som framgått är crack en utomordentligt farlig drog, som är mycket snabbt vanebildande. Härtill kommer att det måste tas med i beräkningen att distributionssättet i Sverige med all sannolikhet kommer att bli detsamma som i USA. "Marknadsföringen" kommer med andra ord att vara inriktad på ungdomar, och priset kommer med all säkerhet åtminstone inledningsvis att sättas lågt. Mot denna bakgrund är det illavarslande att crack påträffats i Sverige. De av socialstyrelsen planerade informationsinsatserna bör genast komma i gång. På motsvarande sätt bör kraftfulla åtgärder sättas in inom polisen och tullen. Ett uppskov med motåtgärder kan nämligen, anser utskottet, leda till att crack får fäste i Sverige.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *spridningen av crack*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju811 i denna del (yrkande 6) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. En europeisk databas (mom. 12)

Björn Körlof, Arne Svensson och Jerry Martinger (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Behovet av" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning måste Sverige driva på för att förbättra det europeiska samarbetet mot narkotika. Det är angeläget att de tekniska resurserna utökas och att samarbetet mellan de olika ländernas polis- och tullmyndigheter stärks. En europeisk databas efter modell av den amerikanska EPIC-basen bör kunna vara ett led i en sådan utveckling. En utveckling av ett europeiskt datasamarbete av angiven art bör därför snarast komma till stånd. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande en europeisk databas

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Ju218 i denna del (yrkande 2) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför. JuU 1987/88:13

Särskilt yttrande

Prioritering av narkotikabekämpningen (mom. 9)

Elving Andersson och Ingbritt Irhammar (c) anför:

En internationell konferens för chefer för narkotikabekämpning i olika länder har nyligen hållits i Frankrike. Uppgifter som där lämnats pekar på att stora mängder heroin, kokain och amfetamin hotar översvämma den europeiska marknaden. Vi vill mot denna bakgrund än en gång understryka att prioriteringen av narkotikabekämpningen är av allra största vikt och att motåtgärder mot narkotika måste ha högsta prioritet inom alla samhälls- råden.

Innehåll

Sammanfattning	1
Propositionen m.m.	2
Motionerna	4
Motioner väckta med anledning av propositionen	4
Motioner väckta under den allmänna motionstiden år 1988	4
Utskottet	5
Inledning	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Bakgrund	5
Utskottets överväganden	9
Kriminalisering av eget bruk	9
Fängelse i straffskalan m.m.	11
Ansvarsfrihetsregeln	12
Särskild påföljd för eget bruk	13
Gärningsformer i narkotikastrafflagen	14
Inriktningen av kampen mot narkotika	14
Internationell narkotikabekämpning	15
Övrigt	16
Hemställan	16
Reservationer	18
1. Kriminalisering av eget bruk (mom. 3) (s)	18
2. Påföljden i 2 § (mom. 4) (s)	19
3. Påföljden i 2 § (mom. 4) (fp, m, c)	19
4. Ansvarsfrihetsregeln (mom. 5) (s)	20
5. Ansvarsfrihetsregeln (mom. 5) (fp, m)	21
6. Gärningsformer i narkotikastrafflagen (mom. 8) (m)	22
7. Spridningen av crack (mom. 10) (c)	23
8. En europeisk databas (mom. 12) (m)	23
Särskilt yttrande	24
Prioritering av narkotikabekämpningen (mom. 9) (c)	24

